

Noodpakket voor tafelgezelligheid is niet lekker

De Keuken: pagina 14

Koers van aandeel VHS was 'maakbaar' voor Ed Maas

Achtergrond: pagina 15

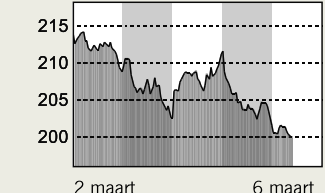

De namarkt is hoorn des overvloeds

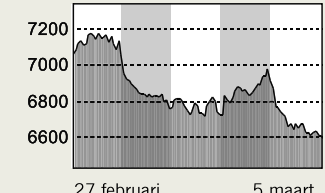
Achterpagina: pagina 20

Morgen: in Ierland lijdt de middenklasse het meest

AEX-index 12.00 uur
200,25 -0,33 (-0,16%)

Dow-Jonesindex
6.594,44 -281,40 (-4,09%)

Nasdaq index
1.299,59 -54,15 (-4,00%)

Tokio Nikkei-index
7.173,10 -260,39 (-3,50%)

Londen FTSE-100 index
3.567,22 37,36 (1,06%)

Tienjaarsrente in procenten
3,92 -0,004 (-0,10%)

Dollar in euro
0,7878 -0,0081 (-1,02%)

Olie Brent per vat in dollar
45,57 2,11 (4,86%)

Koersgrafieken over 5 handelsdagen

Omwenteling bij 'Big Oil' en 'Big Car' al begonnen

De machtige olielobby zal niet lijdzaam toezien hoe de komst van de elektrische auto de rol van de concerns zal reduceren

De komst van de elektrische auto zal een omwenteling teweegbrengen in de olie- en de auto-industrie, die samen nu al een eeuw lang de wereldconomie draaiend houden.

Door onze redacteur MARCEL AAN DE BRUGH
ROTTERDAM/PARIJS, 6 MAART. Zo ziet Hans de Boer van het jonge Californische bedrijf Better Place het voor zich: de auto met klassieke verbrandingsmotor op benzine

en diesel zal verdwijnen. Ervoor in de plaats komt de elektrische auto, die niet alleen veel schoner is maar ook een omwenteling zal teweegbrengen onder de machtige auto- en olieconcerns, waarop de wereldconomie nu al decennia lang draait. En deze revolutionaire verandering is al begonnen. In Israël. „Israël besefte als geen ander land zijn kwetsbare afhankelijkheid van olie uit het Midden-Oosten”, zegt De Boer via de telefoon, vanaf Schiphol. Hij is bij het Californische bedrijf verantwoordelijk voor de Europese markt. Better Place plaatst nu door heel Israël duizenden laadpunten, waar elek-

trische auto's hun accu kunnen inpluggen en opladen met stroom die is opgewekt door windmolens en zonnepanelen. Bij winkelcentra, theaters, werkplekken, bij mensen aan huis. Hetzelfde zal het bedrijf doen in Denemarken. Daarna volgen Australië, Californië zelf, Hawaï, de Canadese provincie Ontario. En vervolgens in de rest van de wereld. Het Rocky Mountain Institute in Colorado, een invloedrijke Amerikaanse denktank op het gebied van zuinig energieverbruik, heeft dezelfde radicale visie als De Boer. „De auto-industrie staat aan de vooravond van een dramatische

verschuiving”, zegt onderzoekster Laura Schewel via de telefoon. Als beiden gelijk krijgen, en dat zou niet onrealistisch zijn, zal dat met name reusachtige gevolgen hebben voor de relatie tussen de auto- en de oliesector. Al een eeuw lang trekken beide sectoren samen op om hun belangen te verdedigen. Al een eeuw lang is de positie van de verbrandingsmotor onaantastbaar. Maar nu staat die positie onder druk wegens de combinatie van een almaar groter wordend klimaatprobleem, een wereld die voor zijn olie steeds afhankelijker van het Midden-Oosten wordt, en olieprijs die weer de pan zullen

uitrijzen wanneer de economie eenmaal aantrekt. Zullen deze factoren samen het breekijzer vormen dat de sterke alliantie tussen 'Big Oil' en 'Big Car' loswrikt? En als dat zo is, wie zal de auto-industrie dan van brandstof voorzien? De elektriciteitsbedrijven? Worden zij de nieuwe oliemaatschappijen? En wie worden de nieuwe toeleveranciers als deze revolutie zich doorzet? De eerste allianties tussen autofabrikanten en stroomleveranciers zijn al gevormd. In Londen voert de Japanse autofabrikant Toyota, de nummer één in de wereld, samen met het Franse elektriciteits-

concern EDF, proeven uit met elektrische auto's. In Berlijn zijn autofabrikant Daimler en het Duitse elektriciteitsbedrijf RWE een samenwerking begonnen. Het Japanse Nissan, dochter van autofabrikant Renault, wil dat in 2012 een vijfde van zijn nieuwe auto's elektrisch is. Omgerekend zijn dat een miljoen exemplaren. Het bouwt met de Japanse elektronica-concern NEC een fabriek om op grote schaal accu's te maken. Maar er zijn ook andere geluiden. „Geloof maar niet dat Big Oil gaat liggen en de klappen lijdzzaam ondergaat”, zegt de Britse consultant Gary Kendall, zelf afkomstig

uit de olie-industrie en werkzaam bij het adviesbureau Sustainability, dat zich voor een 'duurzame' wereld inzet. Volgens Kendall zullen de oliemaatschappijen zo lang mogelijk aan de verbrandingsmotor vasthouden. Zij hebben honderden miljarden dollars geïnvesteerd in olie- en gasplatforms, raffinaderijen, tankstations. Die belangen zullen ze verdedigen. „Waarschijnlijk met succes”, zegt Kendall. „Want deze sector heeft, samen met de auto-industrie, een fenomenale invloed op zowel politieke als publieke opinie.”

Vervolg **stroomauto**: pagina 14

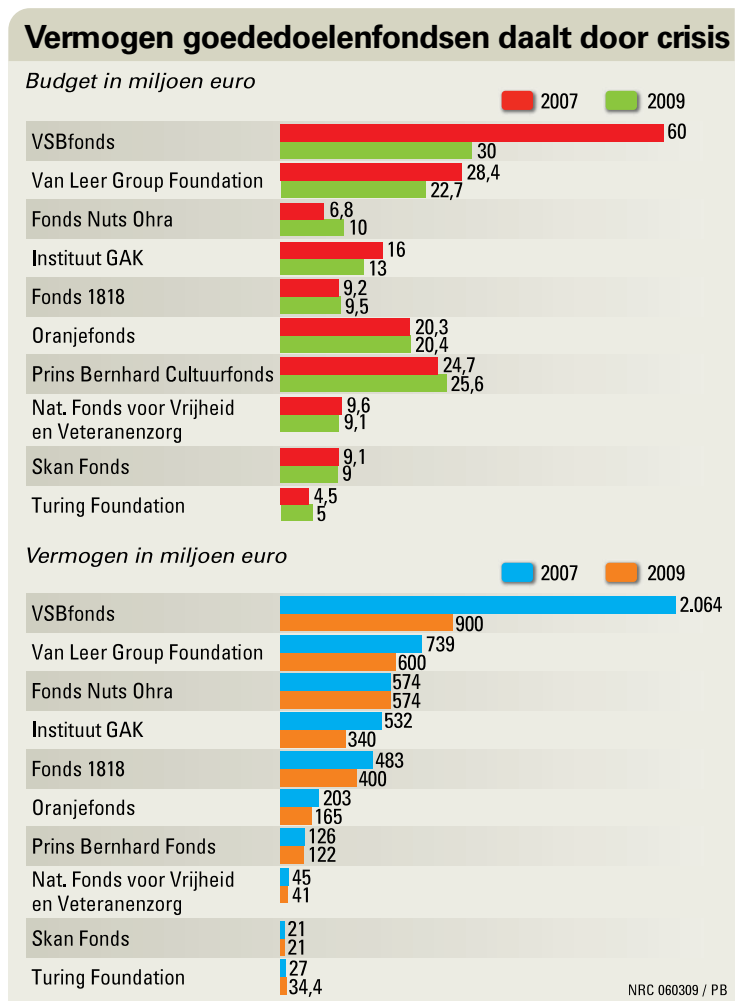
Rente ECB op laagste niveau sinds invoering

Door onze financiële redactie
AMSTERDAM/LONDEN, 6 MAART. De Europese Centrale Bank heeft gisteren zoals verwacht de rente met 0,5 procentpunt verlaagd tot 1,5 procent. Dat is het laagste niveau ooit. Ook de Bank of England verlaagde gisteren de rente met een half procentpunt naar 0,5 procent, het laagste niveau sinds de oprichting van de bank in 1694. De Britse centrale bank maakte ook bekend dat zij de geldpers aanzet om de economie te stimuleren. De renteverlagingen, bedoeld om geld lenen goedkoper te maken en zo de economie te stimuleren, hadden geen enkel effect op de beurzen. Die daalden in Europa en later op de dag ook in de Verenigde Staten. Vanmorgen kwam de Amsterdamse AEX-index zelfs enkele malen onder de 200 punten, de laagste stand sinds begin 1995. Rond de middag stond de AEX op een koers van 200 punten.

ECB-president Jean-Claude Trichet zei in een toelichting op het besluit dat nieuwe renteverlagingen niet zijn uitgesloten. „We hebben bezwaren tegen een rente van nul, maar we sluiten op voorhand niets uit”, aldus Trichet. De ECB houdt voor dit jaar rekening met een krimp van de economie in de eurozone van 2,7 procent. Mede daardoor blijft de inflatie dit jaar onder de 2 procent. Trichet zei dat de inflatie deze zomer zelfs kortstondig kan omslaan in deflatie, maar vrees voor een langdurige periode van deflatie is volgens de hem niet nodig. Gouverneur Mervyn King van de Bank of England kondigde aan dat zijn centrale bank naast de renteverlaging ook zal beginnen met het creëren van geld, het zogenaamde kwantitatief versoepelen. De Britse centrale bank zal daartoe voor 75 miljard pond aan commercieel waardepapier en staatsobligaties uit de markt opkopen in ruil voor 'nieuwe' ponden. King erkende gisteren dat het instrument van de renteverlaging voor de Bank of England feitelijk is uitgeput. Het is niet waarschijnlijk dat de rente de komende tijd verder zal verminderen. „We zitten heel dicht bij nul”, aldus King. „Wat we nu doen is omschakelen naar het direct injecteren van geld in de economie.” Trichet liet weten dat de ECB vooralsnog niet overgaat tot geldcreatie. De ECB verschaft nu al wel massaal liquiditeit aan banken in ruil voor onderpand (zoals hypotheekobligaties).

Lees meer over kwantitatieve versoepeling op nrc.nl/kredietcrisis

Kredietcrisis Goeddoelenfondsen zien vermogen slinken en keren minder uit

Oranje Fonds steunt maatschappelijke projecten. Het leed 20 procent beleggingsverlies. Foto Evelynne Jacq

Goeddoelenfondsen verliezen 1,6 miljard euro op de beurs

Tien grote goeddoelenfondsen zijn als gevolg van de kredietcrisis vorig jaar 1,6 miljard euro van hun belegde vermogen kwijtgeraakt. Dat blijkt uit een rondgang van deze krant. Het totale budget voor dit jaar is als gevolg van de waardevermindering van de beleggingen ten opzichte van 2007 met 17 procent gedaald. In

dat jaar besteedden de fondsen gezamenlijk nog 186,8 miljoen euro aan goede doelen, in 2009 bedraagt het totale budget 154,3 miljoen euro. Gemiddeld verloren de tien fondsen, die tot de grootste van het land worden gerekend, 18 procent van hun vermogen. De Stichting Instituut GAK, die pro-

jecten en onderzoek ondersteunt op het gebied van sociale zekerheid en arbeidsmarktbeleid, incasseerde na het VSB-fonds relatief het grootste verlies. Ruim een kwart van het vermogen van het fonds smolt het afgelopen jaar weg. De waarde van het vermogen van het VSB-fonds daalde met de helft.

De Nederlandse Bank benadert spaarders Icesave

AMSTERDAM, 6 MAART. Consumenten die nog geld hebben staan op een spaarrekening van de IJslandse bank Icesave, hebben nog tot 16 maart de tijd om zich te melden bij De Nederlandsche Bank. Volgens de DNB zouden zich zo'n 10.000 Nederlanders zich niet hebben gemeld voor het depositogarantiestelsel dat teruggaat van hun spaargeld regelt. De DNB is bezig om de spaarders actief te benaderen met e-mails in wat de bank een „vegectier” noemt. Het gaat om vooral kleine spaarders die soms maar enkele tientjes op een rekening hebben staan. (ANP)

Coca-Cola bouwt fabrieken in China

SHANGHAI, 6 MAART. Coca-Cola gaat 2 miljard dollar (1,6 miljard euro), investeren in onder meer fabrieken en onderzoekscentra in China. Zo komt er in Shanghai een innovatie- en technologiecentrum waar 600 mensen komen te werken. Dat maakte de Amerikaanse drankenfabrikant vandaag bekend. China is voor Coca-Cola nu de op twee na grootste afzetmarkt. De nieuwe investering moet de groei verder stimuleren, aldus het bedrijf. Coca-Cola gaat ook geld steken in innovatie, marketing en distributie. (ANP)

Fresenius plat door staking personeel

EMMER-COMPASCUUM, 6 MAART. De werknemers van Fresenius Hemocare, producent van bloedtransfusiesystemen, hebben gisteren massaal hun werk neergelegd. Volgens Ron Vos van FNV Bondgenoten hadden zich 240 mensen bij de actie aangesloten. Ze eisen meer loon. Vanmorgen gingen ze weer aan het werk. De loonwisen zijn niet ingewilligd, maar ze hopen dat de directie volgende week alsnog om de tafel wil gaan zitten om te onderhandelen over de arbeidsvoorwaarden. Vakbonden en de directie van Fresenius zijn het niet eens geworden over de loonsverhoging voor de nieuwe cao voor de duur van achtentien maanden. Het bedrijf wil 3,75 procent verhoging betalen, de bonden eisen 4,5 procent. (ANP)

Kunststofproducent Plastal gaat failliet

STOCKHOLM, 6 MAART. Het Zweedse bedrijf Plastal, dat plastic onderdelen levert aan de auto-industrie, heeft faillissement aangevraagd. Daardoor staan de banen van 6.000 mensen op het spel. Dat maakte het investeringsfonds Nordic Capital, eigenaar van het bedrijf, gisteren bekend. Plastal is een van de grootste leveranciers van plastic voor autofabrikanten als Ford, Volvo, Volkswagen en BMW. „De auto-industrie is momenteel in een vrije val. Faillissement is de laatste optie”, zo liet Nordic Capital weten. (ANP)

Lux

PCM of het verdriet van Nederland

Het lijkt wel een Belgienpomp. Rabobank maakt een winst bekend over het afgelopen jaar van 2,75 miljard euro. Alle mooie woorden over maatschappelijk verantwoord bankieren in crisistijd ten spijt draait Rabo ook de kredietkranen dicht. Onder meer dreigde dat bij PCM, uitgever van kranten en boeken. PCM is een bedrijf in nood, op zoek naar een redder. Alleen de redactie van de *Volkskrant* had aanvankelijk niet door dat de kredietcrisis bezig was in eigen bedrijf toe te slaan. Daar verviel men in oude politieke reflexen: de banden met de PvdA werden aangehaald, minister Plasterk (PvdA, media) werd van stal gehaald om te waarschuwen tegen verkoop van Nederlandse kranten aan een buitenlandse bedrijf. Pas een hartig woord aan de top, een week geleden, deed de Volkskrant van opstelling veranderen. Het bizarre is: PCM balanceert op de rand van de afgrond, maar NRC Media (onder meer deze krant) en de boekuitgeverij (Unieboek, Bruna, Meulenhoff) zijn wel degelijk winstgevend. De rot van PCM schuilt in het verleden en in de eigendomsstructuur die het bedrijf al tientallen jaren verlamd houdt. De aandeelhouders van PCM zijn stichtingen met een ideale doelstelling: zij stellen de pluriformiteit van de pers 'bevoens' gezonde bedrijfsvoering. Niet onbelangrijk detail: vrijwel alle be-

stuurders van de stichtingen en hun commissarissen zijn prominente PvdA'ers. De stichtingen verkochten PCM aan het Britse private-equityfonds Apax en kochten het bedrijf drie jaar later terug van Apax. Apax en hun financiële adviseurs bleizen de balans van PCM op en zetten het eigen vermogen om in hoogrentende schulden. Ze hielden aan de deal ruim 300 miljoen over. Dat was niet alles. De afgelopen jaren heeft PCM, met goedkeuring van de stichtingen, zich gespecialiseerd in mislukkingen. De gratis krant *Dag*, speeltje van de Volkskrant, aanvankelijk internetavonturen, verlamming om de overcapaciteit bij de drukpers aan te pakken en verliezen bij het AD hebben van het bedrijf een lege financiële huls gemaakt. Al met al is de afgelopen jaren een slordige 500 miljoen euro uit PCM gestroomd, zonder dat de kranten en boeken er een cent beter van zijn geworden. Een Vlaamse uitgever, de Persgroep, is nu bereid 100 miljoen in PCM te steken voor een meerderheidsbelang. Hierdoor kan de banksheld gehalveerd worden, is Rabobank ook weer even tevreden. Het is Plasterk wellicht ontgaan: de Nederlandse kranten en boeken van PCM kunnen dankzij een Vlaamse investering blijven verschijnen.

ROEL JANSSEN

Maatschappelijke fondsen verloren in 2008 gemiddeld bijna een vijfde van hun vermogen, maar blijven beleggen in aandelen.

Door onze redacteur AERNOUW BOUWMAN-SIE
ROTTERDAM, 6 MAART. Fonds 1818 zag het afgelopen jaar zo'n 80 miljoen euro in rook opgaan. Het verlies, zo'n 20 procent van het totale belegde vermogen van het fonds dat in de regio Den Haag maatschappelijke projecten ondersteunt, is voor directeur Bouwmeester de Blij geen aanleiding om een behoudzame beleggingsstrategie in te voeren. Integendeel. „Vorig jaar hebben we 60 procent in aandelen belegd en 40 procent in obligaties. Dit jaar wordt dat, na een herijking van het beleggingsbeleid, 40 procent aandelen en 20 procent obligaties. Wij zijn door een bank opgericht. Dan ben je ook niet zo bang voor aandelen.” De verliezen mogen in de miljoenen lopen, vermogensfondsen blijven vertrouwen hebben in de aandelenmarkt. Zo verloor de Van Leer Group Foundation, die zich wereldwijd richt op ontwikkelingswerk voor kinderen, het afgelopen jaar 140 miljoen euro. Ook deze stichting houdt vast aan een relatief agressief beleggingsbeleid, waarbij 53 procent via fondsen in aandelen wordt belegd en 16 procent direct in nieuwe Israëlische ondernemingen. „Wij keren jaarlijks 4,5 procent van ons vermogen uit. Dat lukt niet als je alleen in obligaties belegt”, stelt directeur André Betting. Het beschikbare budget, dat dit jaar bij Fonds 1818 zelfs licht stijgt naar 9,5 miljoen euro, valt bij de Van Leer Group Foundation als gevolg van het ingezakte beleggingsresultaat dit jaar 20 procent lager uit. De Van Leer Group Foundation is een van de fondsen die door de gedaalde beleggingsopbrengsten minder geld kunnen uitkeren. Naast uitschieter VSBfonds, waar het budget dit jaar is gehalveerd tot 30 miljoen euro, hebben ook de Stichting Instituut Gak en het Nationaal Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg, dat projecten voor oud-militairen steunt, hun budget moeten verlagen. De op aandelen gerichte beleggingsstrategieën blijven niet overal intact. Zo heeft het Oranjefonds, dat begin vorig jaar nog obligaties verkocht om in een beleggingsfonds van Fortis te stappen, nu 70 procent van zijn vermogen op langlopende spaarrekeningen gezet. Ondanks de manoeuvre moest het Oranjefonds in 2008 toch nog een beleggingsverlies van 20 procent incasseren. „We bekijken nu ieder kwartaal wat de markten doen en bepalen dan onze strategie. Want een verlies van 20 procent mag uit publicitaire overwegingen niet meer dan eens in de tien jaar voorkomen”, vertelt financieel directeur Ronald van der

Giessen van het Oranje Fonds. Obligaties zijn daarbij niet altijd een veilige belegging, zo weet Van der Giessen inmiddels uit ervaring. Het Oranje Fonds heeft voor 10 miljoen euro Fortis-obligaties waarvan de huidige marktwaarde rond de 3 miljoen euro ligt. Toch maakt Van der Giessen zich geen zorgen. „Die obligaties worden beslist nog uitgekeerd.” De Stichting Instituut Gak heeft tijdelijk een vergelijkbare strategie ingevoerd. Het fonds, dat in het jaarrapport van 2007 nog een uitbreiding van de beleggingen in aandelen aankondigde, zet momenteel zijn kaarten op een „defensieve invulling van de beleggingsportefeuille”. En zelfs de relatief risicovolle beleggende Van Leer Group Foundation heeft pas op de plaats gemaakt. De stichting breidde de beleggingen in obligaties van minder dan 20 procent uit naar 25 tot 30 procent. Directeur Betting: „Het is de bedoeling dat afhankelijk van de situatie op de financiële markten, dat geld weer terugvloeit in aandelen.” Door de introductie van een nieuw beleggingsbeleid bleef het beleggingsverlies voor het Prins

Bernhard Cultuurfonds beperkt tot 3,2 procent. Het fonds bracht het gedeelte van beleggingen in aandelen begin 2008 terug van 20 tot 13 procent. De rest van het vermogen bestaat uit obligaties of staat op een gewone bankrekening met hoge rente. Het Cultuurfonds put voor de donaties aan goede doelen uit fondsenwerving en inkomsten van de goeddoelenloterijen, waaronder de Bankgrolotterij. Hierdoor heeft het relatief beperkte beleggingsverlies geen gevolgen voor het budget van 2009, dat 25,6 miljoen euro bedraagt. Twee fondsen, Stichting Skanfonds en het Fonds NutsOhra, zijn de dans ontsprongen. Beide goeddoelenfondsen hielden hun vermogen op peil. Stichting Skanfonds, dat maatschappelijke projecten ondersteunt op het gebied van zorg en spiritualiteit, bleef behoudzaam in obligaties van de Nederlandse staat en de Waterschapbank. „Wij hebben de afgelopen jaren de druk van banken om ook in aandelen te beleggen kunnen weerstaan. Gelukkig maar, zo blijkt nu”, zegt directeur Henriëtte Hulsebosch. Het Fonds NutsOhra, met een vermogen van 574 miljoen euro een van de rijkste fondsen, lijdt geen beleggingsverliezen doordat het vermogen bestaat uit een lening aan de verzekeringsmaatschappij Delta Lloyd. „En dat is een heel solide partij”, benadrukt directeur Ria de Heus. Het fonds

heeft door het wegvallen van een aantal verplichtingen zelfs het budget voor 2009 kunnen verhogen naar 10 miljoen euro. De Turing Foundation moest over 2008 een beleggingsverlies van 20 procent in de boeken noteren, maar is 2009 toch begonnen met een vermogen van 34,4 miljoen euro, ruim 7 miljoen meer dan in 2007. De vermogensgroei dankt het fonds aan zijn oprichters Pieter Geelen en zijn vrouw. Een deel van de opbrengsten van de beursgang van het mede door Geelen opgerichte bedrijf TomTom heeft het echtpaar aan de Turing Foundation geschonken ter ondersteuning van projecten in onderwijs, kunst, natuur en lepra bestrijding. De totale schenking aan het fonds, dat in 2006 is opgericht, is 100 miljoen euro en wordt over een periode van vijf jaar naar het fonds overgemaakt. Zonder beleggingsverlies had de stichting eind 2008 een belegd vermogen van 43 miljoen euro op de balans staan. De verliezen zijn volgens directeur Milou Halbesma geen directe aanleiding om te korten op het budget. „Wij streven jaarlijks naar een besteding van circa 5 miljoen euro. In tegenstelling tot voorgaande jaren, toen het beschikbare geld niet helemaal is besteed, willen wij dit jaar de budgetten zo volledig mogelijk gebruiken. De financiële crisis leidt echter wel tot veel meer aanvragen en dwingt ons extra kritisch te zijn.”

Hoger verlies Fortis bemoeilijkt deal met BNP

Door onze financiële redactie
ROTTERDAM, 6 MAART. Fortis Bank België boekte in het vierde kwartaal van 2008 een nettoverlies van 6 miljard euro. Dit is 1 miljard euro hoger dan verwacht. Daarmee loopt het verlies van de bank over heel 2008 op tot 20,1 miljard euro. Dat meldde Fortis Bank België gisteravond in een persbericht. Dit slechtere resultaat is te wij-

ten aan een extra afboeking, maar heeft geen invloed op het kernkapitaal van de bank, dat blijft staan op 10 procent. De cijfers komen op het moment dat de Belgische staat en BNP Paribas in de laatste fase zitten van een onderhandeling over de verkoop van driekwart van de bancaire tak en een kwart van de verzekeringsactiviteiten aan de

Fransen bank. Vandaag is de uiterste datum waarop dit akkoord afgesloten moet worden. Daarna kan de Franse bank zonder enige boete afzien van de overname. Afgelopen dinsdag eisten de Fransen nieuwe garanties van de Belgische staat als voorwaarde voor de deal. Rond het middaguur was er nog geen duidelijkheid of er een akkoord bereikt is.

Een mogelijk scenario zou zijn dat de overheid nu toch een groter belang dan 25 procent in de bank behoudt. Zonder BNP Paribas rest de Belgische staat geen andere optie dan de volledige bank te nationaliseren. De verzekeringstak blijft in dat geval voor 100 procent eigendom van de beursgenoteerde Fortis Holding. Onduidelijk is dan wie de portefeuille met risicovolle

kredieten moet financieren. De onrust op de financiële markten legt een zware druk op het verloop van de gesprekken. In oktober vorig jaar, toen de eerste onderhandelingen van start gingen met de Fransen, ging Fortis Bank België in de documenten die toen werden uitgewisseld nog uit van een nettowinst van 1,6 miljard euro in 2008.